Les 72 – Antwoorden

Opdracht 1: Vervoeg het werkwoord Musiceren, muziek maken

Persoon	*Tegenwoordige tijd*		*Verleden tijd*	*Toekomende tijd*			*Persoon*
Ik (m)	מְנַגֵּן	meⁿaggen	נִיגַּנְתִּי	niggan̲ti	אֲנַגֵּן	ªnaggen	אֲנִי
Ik (v)	מְנַגֶּנֶת	meⁿaggènèt	נִיגַּנְתִּי	niggan̲ti	אֲנַגֵּן	ªnaggen	אֲנִי
Jij (m)	מְנַגֵּן	meⁿaggen	נִיגַּנְתָּ	niggan̲tá	תְּנַגֵּן	teⁿaggen	אַתָּה
Jij (v)	מְנַגֶּנֶת	meⁿaggènèt	נִיגַּנְתְּ	niggant	תְּנַגְּנִי	teⁿagni	אַתְּ
Hij	מְנַגֵּן	meⁿaggen	נִיגֵּן	niggen	יְנַגֵּן	yeⁿaggen	הוּא
Zij	מְנַגֶּנֶת	meⁿaggènèt	נִיגְּנָה	nignáh	תְּנַגֵּן	teⁿaggen	הִיא
Wij (m)	מְנַגְּנִים	meⁿagnim	נִיגַּנּוּ	niggan̲noe	נְנַגֵּן	neⁿaggen	אֲנַחְנוּ
Wij (v)	מְנַגְּנוֹת	meⁿagnot	נִיגַּנּוּ	niggan̲noe	נְנַגֵּן	neⁿaggen	אֲנַחְנוּ
Jullie (m)	מְנַגְּנִים	meⁿagnim	נִיגַּנְתֶּם	niggantèm	תְּנַגְּנוּ	teⁿagnoe	אַתֶּם
Jullie (v)	מְנַגְּנוֹת	meⁿagnot	נִיגַּנְתֶּן	niggantèn	תְּנַגְּנוּ	teⁿagnoe	אַתֶּן
Zij (m)	מְנַגְּנִים	meⁿagnim	נִיגְּנוּ	nignoe	יְנַגְּנוּ	yeⁿagnoe	הֵם
Zij (v)	מְנַגְּנוֹת	meⁿagnot	נִיגְּנוּ	nignoe	יְנַגְּנוּ	yeⁿagnoe	הֵן

Gebiedende wijs: m: נַגֵּן naggen,v: נַגְּנִי nagni, meervoud: נַגְּנוּ nagnoe, infinitief: לְנַגֵּן leⁿaggen

Opdracht 2: Vertaling en uitspraak

יִשְׁמְחוּ, לְקוֹל עוּגָב yismᵉchoe lᵉqol oegáv

Zij-zullen-zich-verheugen bij [het] geluid/de stem van een (pan)fluit, Job 21:12b

תִּקְעוּ שׁוֹפָר בַּגִּבְעָה, חֲצֹצְרָה בָּרָמָה tiqoe sjofár bagivᵉ'áh, chªtzotzráh barámáh

Blaast een bazuin in Gibea, een trompet in Rama; Hosea 5:8

הוּא מְנַגֵּן בְּפְסַנְתֵּר כְּמוֹ אֻמָּן hoe meⁿagen bᵉfsanter kᵉmo ºmán Hij speelt piano als een meester

אֲנִי אוֹהֵב [אוֹהֶבֶת] לַלֶּכֶת לְקוֹנְצֶרְטִים ªni ohev [ohèvèt] lªlèchèt lᵉqontsertim

Ik [m/v] houd van gaan naar een concert; ik houd ervan naar een concert te gaan

וַיָּבֹאוּ, יְרוּשָׁלַיִם, בִּנְבָלִים וּבְכִנֹּרוֹת, וּבַחֲצֹצְרוֹת--אֶל-בֵּית, יְהוָה. 2 Kronieken 20:28

wayávo'oe**, yeroesjálayim, binᵉválim oevᵉchinnorot, oevachªtzotzrot èl-bet YHWH. En-

zij-kwamen** [naar] Jeruzalem met-harpen en-met-lieren en-met-trompetten naar Gods huis

אֵין חַלִּיל לְחַלִּילָן	en chalil lᵉchalilán	Er is geen fluit voor de fluitist
Ik houd van blaasinstrumenten	אֲנִי אוֹהֵב כְּלֵי־נְשִׁיפָה	ªni ohev k'le nᵉsjifáh
Zij gaat naar het concert	הִיא הוֹלֶכֶת לַקוֹנְצֶרְט	hi holèchèt laqontzèrt
Hij speelt een mooie melodie	הוּא מְנַגֵּן מַנְגִּנָה יָפָה	hoe meⁿaggen mangináh* yáfáh
De trommel is een slaginstrument	הַתּוֹף הוּא כְּלֵי־הַקָּשָׁה	hattof hoe k'le haqásjáh

* Hier zijn ook andere vertalingen mogelijk.

** Letterlijk: En zij zullen komen. Zie les 63.

Les 73 – Judaïca 17 – De Talmoed

Het woord Talmoed (תַּלְמוּד) is afgeleid van het werkwoord לָמַד {lámad} Leren, of het werkwoord לִימֵּד, לִימֵּד {limmed} Onderwijzen, en kan worden vertaald als 'onderwijs' of 'studie'.

De Talmoed (of mondelinge leer, תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, toráh sjèb'al-pèh) is na de Tenach (het 'Oude Testament', de תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, toráh sjèbichtáv, schriftelijke leer) het belangrijkste boek binnen het Jodendom. Hij bevat de commentaren van belangrijke rabbijnen en andere schriftgeleerden op de Tenach, veelal in de vorm van discussies tussen voor- en tegenstanders van een bepaald standpunt, en bestaat uit twee delen, de Misjna en de Gemara.

Door deze (aanvankelijk mondelinge) traditie van uitlegging en verklaring van de Wet en de Profeten

Studenten in een Amerikaanse yesjiva (Foto: Wikipedia)

vanaf de tijd van Mozes is er een zeer uitgebreid samenstelsel van alle mogelijke uitleggingen, wetsprecedenten, anekdotes, legenden en mythen verzameld.

Misjna

In de Joodse traditie bestaat dus naast de Tenach, die was opgeschreven, een mondelinge leer of mondelinge wet of overlevering der ouden. Deze wordt genoemd in Mattheüs 15:2 en was ook bekend bij historici zoals Philo en Josephus. Die mondelinge leer omvat onderwijs, spreuken, wetten en gewoonten, en ook inzichten en verklaringen van Bijbelteksten. Hij werd 'van mond tot mond' doorgegeven aan de volgende generatie door de leiders, de oudsten, profeten en de geleerden van het Joodse Hooggerechtshof en werd masorah מָסוֹרָה of mesorah מָסוֹרָה, overlevering of overgeleverde tekst, genoemd, afgeleid van het werkwoord מָסַר {másar}, overgeven, overhandigen.
Na de verdrijving van de Joden uit het land Israël werd de eindeloze hoeveelheid mondelinge overleveringen door rabbi Jehoeda Hanasi (ca 135-220) geordend en schriftelijk vastgelegd in de מִשְׁנָה misjna, de mondelinge leer. Die naam is afgeleid van het werkwoord שָׁנָה {sjánáh}, dat herhalen of leren betekent, of van de [pi'el] vorm ervan, שִׁנָּה, sjinnáh, veranderen. Een werkwoord dat wijst op het aanpassen van de regels van de Torah aan de omstandigheden en de tijd.

De Misjna מִשְׁנָה is verdeeld in zes סְדָרִים sedarim, ordes of hoofdafdelingen:
1 - זֶרָעִים Zera'im, zaden. Deze seder betreft voorschriften inzake akkerbouw.
2 - מוֹעֵד Mo'ed, feesten, jaargetijden. Voorschriften voor bijzondere dagen in het Joodse jaar.
3 - נָשִׁים Nasjim, vrouwen. Huwelijksrecht aangaande huwelijk en echtscheiding.
4 - נְזִיקִין Nezikin, schades. Crimineel en civielrecht aangaande schade, letsel en belediging.
5 - קָדָשִׁים Qodasjim, heilige zaken. Offerwetten, al wat met de Tempeldienst in verband staat.
6 - טָהֳרוֹת Tohorot, reinheid. Vooral bepalingen over persoonlijke en godsdienstige reinheid.
Deze zes hoofdafdelingen zijn onderverdeeld in מַסֶּכְתוֹת massèchtot (traktaten), die op hun beurt zijn onderverdeeld in פְּרָקִים peraqim, hoofdstukken.

Spreuken der Vaderen

Een bekend tractaat uit de vijfde hoofdafdeling is פִּרְקֵי אָבוֹת pirke avot (Asjkenazische uitspraak, gangbaar in midden- en oost Europa: pirkei avos), letterlijk *Hoofdstukken van de Vaderen*, maar standaard aangeduid als *Spreuken* of *Wijsheid der Vaderen*. Het bestaat uit uitspraken en gezegden van grote rabbijnen, die de Avot, Vaders van de Joodse traditie, worden genoemd. Deze Wijzen leefden gedurende het bestaan van de Tweede Tempel en daarna (vanaf de vierde eeuw voor de gewone jaartelling tot het einde van de tweede eeuw).
Pirke Avot is de Joodse moraal en ethiek, waarin de traditionele waarden en normen worden behandeld. In korte en bondige uitspraken worden de basisbeginselen van het Jodendom verwoord. Het zijn wijze levenslessen die wijzen op het belang van 'education permanente'. Voor de Engelse vertaling zie
www.chabad.org/library/article_cdo/aid/680274/jewish/Ethics-of-the-Fathers-Pirkei-Avot.htm

Gemara

Nadat omstreeks het jaar 200 de Misjna was gepubliceerd, werd deze eeuwenlang door geleerde rabbijnen geanalyseerd, verklaard en becommentarieerd. Dat gebeurde vooral in de academies in Tiberias en Caesarea in Israël, en in academies in Babylon, waar na het verdrijven van de Joden uit Jeruzalem bloeiende Joodse gemeenschappen waren ontstaan. Hun discussies werden (in het Aramees) vastgelegd in een serie boeken die de גְּמָרָא (of גְּמָרָה) Gemara werden genoemd, afgeleid van het Aramese woord gamar, studeren.
In feite ontstonden twee versies van de Gemara. Geleerden in Israël stelden tussen 350 en 400 de Jeruzalemse of Palestijnse Gemara samen, deze is beknopter dan de Babylonische en bevat voornamelijk commentaren over de Mozaïsche wetten die handelen over het agrarische landgebruik en de

reinigingswetten in de tempeldienst.
Omstreeks het jaar 500 werd de Babylonische Gemara gepubliceerd, die aanmerkelijk omvangrijker en gezaghebbender is en in de middeleeuwen nog werd aangevuld.

Talmoed
De Talmoed bestaat uit de teksten van de Misjna en de Gemara. Er zijn dus twee versies van de Talmoed, de Jeruzalemse en de Babylonische. Ze bevatten dezelfde Misjna, maar een verschillende Gemara. Wanneer gesproken wordt over 'de Talmoed', bedoelt men gewoonlijk de Babylonische Talmoed, die wordt aangeduid met BT of *bavli*.
De Talmoed wordt vanwege zijn omvang meestal als een serie boeken uitgegeven.
In de middeleeuwen hebben christenen vaak boeken van de Talmoed verbrand. De kerk verbood het lezen van de Talmoed, omdat de geestelijkheid dacht dat de Talmoedische rabbijnen de Schriften herinterpreteerden met

de bedoeling om Jezus als Messias te ontkennen. Daarom zijn complete manuscripten van de Talmoed erg zeldzaam. Een van de oudste handschriften van de Talmoed is het Leiden Manuscript uit 1289, hierboven afgebeeld.
Onder orthodoxe Joden wordt veel het *Daf Jomi* (= *de dagelijkse bladzijde*) leesprogramma gevolgd. Hierbij wordt iedere dag een pagina van de Talmoed gelezen zodat in 2711 dagen (7,5 jaar) de hele Talmoed wordt behandeld.

Woordenschat:

בָּחוּר	bachoer (m)	Jongeman
בַּחוּר־יְשִׁיבָה	bachoer y^{e}sjiváh	Talmoedstudent
גְּמָרָה (גְּמָרָא)	g^{e}máráh (v)	Verklaring van de misjna
זֶרַע	zèra (m)	Zaad, nakomelingen זְרָעִים zèra'im
טִהֵר, טִיהֵר	tiher [pi'el]	Reinigen, zuiveren
טָהֳרָה, טוֹהֳרָה	toh^{o}ráh (v)	Reinheid, zuiverheid טָהֳרוֹת toh^{o}rot
יְשִׁיבָה	y^{e}sjiváh	Talmoedhogeschool, יְשִׁיבוֹת, y^{e}sjivot; letterlijk 'zitting', van יָשַׁב; yásjav, zitten, rusten, wonen, zie les 21. Er worden ook gewone vakken gedoceerd.
לָמַד	lámad [pa'al]	Leren, studeren
לֶמֶד	lámed (m)	(Het) leren, studeren
לַמְדָן	lamdán (m)	Geleerde; zie les 74
לַמְדָנוּת	lamdánoet (v)	Geleerdheid
לָמוּד	lámoed (bn)	Ervaren, geoefend
לִמֵּד	limmed [pi'el]	Onderwijzen, trainen,doceren; zie les 74
תַּלְמוּד	talmoed (m)	Talmoed, studie, het studeren
מוֹעֵד	mo'ed (m)	Vast tijdstip, seizoen, feestdag; plaats van samenkomst
מָסַר	másar [pa'al]	Overgeven, overhandigen bericht sturen, aangeven,
מָסוֹרָה másoráh of מְסוֹרָה m^{e}soráh (v)		Overgeleverde tekst
מָסֹרָה, מָסוֹרָה	másoráh (v)	Traditie, overlevering; zie les 04.
מַסֶּכֶת	massèchèt (v)	Tractaat (van Talmoed); weefsel; מַסֶּכְתוֹת massèchtot
סֵדֶר	sedèr (m)	Orde, volgorde, regel, afdeling; סְדָרִים s^{e}dárim
פֶּרֶק	pèrèq (m)	Hoofdstuk; gewricht; פְּרָקִים p^{e}ráqim, constr. פִּרְקֵי pirqe
פִּרְקֵי אָבוֹת	pirqe ávot	Hoofdstukken/Spreuken van de vaderen
קֶמַח	qèmach (m)	(Brood)meel
שָׁנָה	sjánáh [pa'al]	Herhalen, leren, waarvan blijkbaar is afgeleid het woord
שָׁנָה	sjánáh (v)	Jaar
שִׁנָּה, שִׁינָּה	sjinnáh [pi'el]	Veranderen
מִשְׁנָה	misjnáh (v)	Misjna, de mondelinge leer מִשְׁנָיוֹת misjnáyot
תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה		toráh sjèbal-pèh Mondelinge leer (Talmoed e.d.)
תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב	toráh sjèbichtav	Schriftelijke leer (Tenach, Oude Testament)

Opdracht 1: Ontrafel de Hebreeuwse termen voor Schriftelijke leer en Mondelinge leer (herken voorvoegsels, achtervoegsels, werkwoordstammen en zo).

תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב .....

תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה .....

Opdracht 2: Wat staat er in deze Spreuk der Vaderen?

.....

.....

.....

.....

Opdracht 3: Vervoeg het werkwoord לָמַד lámad [pa'al] leren *(to learn)*. Controleer jezelf op de website conjugator.reverso.net/conjugation-hebrew.html of www.hebrew-verbs.co.il/learn

Persoon	*Tegenwoordige tijd*		*Verleden tijd*		*Toekomende tijd*		*Persoon*
Ik (m)	.....	.....	.....	.....	.....	.....	אֲנִי
Ik (v)	לוֹמֶדֶת	lomèdèt	לָמַדְתִּי	lámadti	אֶלְמַד	èlmad	אֲנִי
Jij (m)	.....	.....	.....	.....	.....	.....	אַתָּה
Jij (v)	.....	.....	.....	.....	.....	.....	אַתְּ
Hij	.....	.....	.....	.....	.....	.....	הוּא
Zij	.....	.....	.....	.....	.....	.....	הִיא
Wij (m)	.....	.....	.....	.....	.....	.....	אֲנַחְנוּ
Wij (v)	.....	.....	.....	.....	.....	.....	אֲנַחְנוּ
Jullie (m)	.....	.....	.....	.....	.....	.....	אַתֶּם
Jullie (v)	.....	.....	.....	.....	.....	.....	אַתֶּן
Zij (m)	.....	.....	.....	.....	.....	.....	הֵם
Zij (v)	.....	.....	.....	.....	.....	.....	הֵן

Geb. wijs: m: ....., v: ....., mv: ....., infinitief: לִלְמוֹד lilmod.

Opdracht 4: Ontcijfer het handschrift, geef de uitspraak en de vertaling:

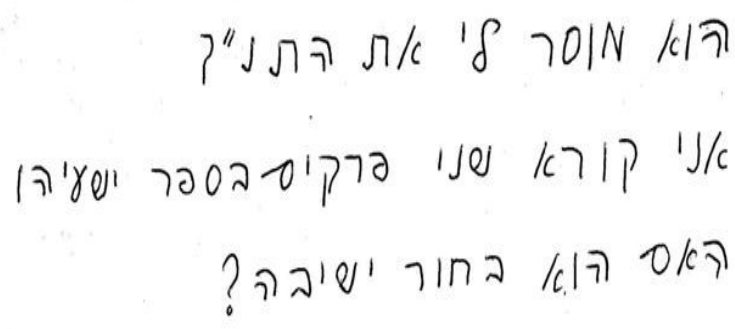

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Bronnen: *nl.wikipedia.org, en.wikipedia.org; Israel Today magazine (tekeningen Pirke Avot); millon; mr. drs. R. Evers op de website yadachat.nl (?);*